

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет

Наукові записки
Бердянського державного
педагогічного університету

Серія: Педагогічні науки

Випуск 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Лазарєв Микола Іванович – д.пед.н., професор (Українська інженерно-педагогічна академія);

Павленко Анатолій Іванович – д.пед.н., професор (Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія).

*Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 21 від 26.06.2024 р.)*

**Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України
збірник включений до Переліку наукових фахових видань України
(категорія «Б»)
(наказ МОН України № 1412 від 18 грудня 2018 року)**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ігор Богданов – доктор педагогічних наук, професор, ректор (Бердянськ), головний редактор; **Ольга Гуренко** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ольга Грауман** – доктор педагогічних наук, професор (Хільдесхайм, Німеччина); **Лариса Зайцева** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Людмила Коваль** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ільзе Мікельсон** – доктор педагогічних наук, професор (м. Лієпая, Латвійська Республіка); **Надія Вєнцева** – доктор педагогічних наук, доцент (Бердянськ); **Ігор Раку** – доктор педагогічних наук, професор (Кишинів, Молдова); **Алесандро Фігус** – доктор педагогічних наук, професор (Рим, Італія); **Ольга Попова** – кандидат педагогічних наук, доцент (Бердянськ); **Катерина Осадча** – кандидат педагогічних наук, доцент (Мелітополь).

Н 34 **Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки** : зб. наук. пр. Бердянськ : БДПУ, 2024. Вип. 2. 214 с.

Збірник «Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки» заснований з метою оприлюднення результатів педагогічних досліджень науковців. Публікації репрезентують нові підходи до різних аспектів педагогіки та методики.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Berdiansk State Pedagogical University**

**Scientific papers
of Berdyansk State Pedagogical
University**

Series: Pedagogical sciences

Issue 2

**Publishing house
"Helvetica"
2024**

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Надія ВСНЦЕВА. Складові авторитету керівника закладу загальної середньої освіти в сучасній Україні.....	9
Юрій ТАРАСЮК. Застосування компетентнісного підходу у військових закладах вищої освіти як ключова умова підготовки майбутніх офіцерів-управлінців.....	18

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (ЗА ГАЛУЗЯМИ)

Олена ГАЛИЦЬКА, Анна ГУРКО. Критичний огляд брукенкласів.....	26
Тетяна ЄВТУШИНА, Лілія ЗОСИМОВА. Система роботи із засвоєння фразеологізмів учнями 6 класу (проект «Інтелект України»).....	36
Олена КОНДРАТЬЄВА. Формування англomовної лексичної компетентності майбутніх енергетиків.....	49
Тетяна РІДЕЛЬ, Тетяна КИРИЧЕНКО. Штучний інтелект та його роль у розвитку комунікативних навичок студентів під час вивчення англійської мови.....	58

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Катерина ДЕГТЯРЬОВА, Любов КІБЕНКО, Вікторія ЖИВОЛУП, Алла КАРАСЬ, Ірина ЛЯХОВА. Мотивація як один із основних чинників успішного засвоєння та викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».....	68
Світлана КАЛАУР, Наталія ОЛЕКСЮК, Ольга СОРОКА. Потенціал тренінгових технологій під час формування емоційно-вольової стійкості та ціннісно-сміслової компетентності у здобувачів освіти: теоретичні та методичні аспекти.....	81
Світлана КУШНІРУК, Іван КУШНІРУК. Управлінська компетентність як складова у формуванні професійної компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня.....	93
Aynur МАММАДОВА. Application of differential technologies in mathematics teacher preparation.....	105
Наталія НАУМЕНКО. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів до організації безпекоорієнтованого освітнього середовища в умовах ризиків.....	114
Наталія ОЛЕКСЮК. Розвиток соціальної та професійної компетентностей у майбутніх офіцерів у процесі їх професійної підготовки.....	124

УДК 378.091.3:159.942
DOI 10.32782/2412-9208-2024-2-81-92

**THE POTENTIAL OF TRAINING TECHNOLOGIES
IN THE FORMATION OF EMOTIONAL AND VOLITIONAL STABILITY
AND VALUE-SENSE COMPETENCE IN STUDENTS:
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS**

**ПОТЕНЦІАЛ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СТІЙКОСТІ
ТА ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ**

Svitlana KALAUР,

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor,
Professor of the Department of Social
Work and Management
of Socio-Cultural Activities,
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National
Pedagogical University
2, Maksyma Kryvonos Str.,
Ternopil, 46027, Ukraine

svitlanakalaur@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8099-9392>

Natalia OLEKSIUK,

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor,
Professor of the Department of Social
Work and Management
of Socio-Cultural Activities,
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National
Pedagogical University
2, Maksyma Kryvonos Str.,
Ternopil, 46027, Ukraine

nataliya_oleksiuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1538-1470>

Світлана КАЛАУР,

доктор педагогічних наук,
професор,
професор кафедри соціальної
роботи та менеджменту
соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2,
м. Тернопіль, 46027, Україна

Наталія ОЛЕКСЮК,

доктор педагогічних наук,
професор,
професор кафедри соціальної
роботи та менеджменту
соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2,
м. Тернопіль, 46027, Україна

Olga SOROKA,

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor,
Head of the Department of Social
Work and Management
of Socio-Cultural Activities,
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National
Pedagogical University
2, Maksyma Kryvonos Str.,
Ternopil, 46027, Ukraine

Ольга СОРОКА,

доктор педагогічних наук,
професор,
завідувач кафедри соціальної
роботи та менеджменту
соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2,
м. Тернопіль, 46027, Україна

Sorokaolga175@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1483-8974>

ABSTRACT

Today's challenges, along with the threats of the Russian-Ukrainian war, are characterized by unpredictability and a wealth of stressors that affect all areas of life. The education sector is no exception, and it must change its approaches to the organization of professional training for students. Future specialists must be prepared for all the obstacles and challenges of today and most importantly, be able to effectively continue their professional activities. This article is devoted to the process of forming emotional and volitional stability as a leading property of personality and improving value and semantic competence, which ensures the ability of a person to withstand various types of stress, stabilize their own psycho-emotional state and effectively perform activities within the competence.

The article conducts a thorough theoretical and methodological analysis of the definition of «emotional and volitional resilience» by comparing the two main complementary definitions of «emotional resilience» and «stress resistance» that underlie it. Given the peculiarities of the formation of emotional and volitional resilience, namely the importance of including the educational environment with consideration of possible patterns of behavior, changes in the established traditional methods of teaching in higher education institutions are required.

In order to improve the level of the educational process and improve the professional training of students, we consider it expedient to use the potential of training technologies as a powerful tool for the formation of emotional and volitional stability and value-sense competence of future specialists. In our study, we consider training technologies as an important tool for the formation of practical skills, improvement of social attitudes and personal experience, and deepening of theoretical knowledge in the field of effective interpersonal communication. We consider the use of the potential of training technologies for the formation of emotional and volitional stability and value-sense competence in students to be a necessary component of the educational process of a modern higher education institution. We proceed from the considerations that trainings contribute to more effective learning, help create a motivating and stimulating educational environment in which students can develop their personal and professional qualities, improve their value-sense competence, and will be able to form the necessary practical skills.

Key words: professional training, students, educational process, training technologies, emotional and volitional stability, stress resistance, value and semantic competence, tolerance.

Вступ. Сучасні аспекти професійної підготовки здобувачів освіти та виклики сьогодення обумовлюють нагальні зміни щодо реконструювання освітнього процесу у закладах вищої освіти (ЗВО), зокрема підбору актуальних форм і методів проведення занять. Зауважимо, що перед педагогічними та науково-педагогічними працівниками постає завдання щодо активізації творчого потенціалу здобувачів освіти та підвищення рівня їх мотивації та вдосконалення ціннісно-сміислової компетентності, які безпосередньо реалізуються через інноваційні форми навчання, провідне місце серед яких посідає тренінг. Доведено, що навчання моделям (прикладам, взірцям) професійної поведінки, установок і манер є більш ефективним за умов цілеспрямованої організації освітнього процесу у ЗВО, що передбачає активну участь здобувачів освіти у спеціально створених навчально-тренінгових ситуаціях, які мають професійне спрямування.

Різні аспекти окресленої проблематики розглядалися в таких направах: проблеми фахової підготовки студентів різних спеціальностей у ЗВО (Н. Мойсеюк, Л. ТОВАЖНЯВСЬКИЙ та ін.); розробка та впровадження сучасних педагогічних технологій професійної підготовки (С. Сисоєва), застосування тренінгів у професійній підготовці майбутніх фахівців (І. Бех, І. Зязюн, В. Казимиренко, Т. Яценко та ін.), розробка засобів реалізації інтерактивної діяльності в освітньому процесі ЗВО (Г. Коберник, О. Комар, Л. Пироженко, О. Пометун, Т. Торчинська та ін.); розкриття сутності та структури дефініції «тренінг» (Е. Christopher, О. Куклін, Л. Левандовська, К. Мілютіна ін.).

Науковці навчальний тренінг у професійній підготовці майбутніх фахівців розглядають по-різному, а саме як: тренінговий метод навчання (Н. Ничкало); засіб й шлях (впорядкована дія) з метою одержання певного результату в процесі навчально-виховної роботи (О. Падалка); спосіб навчання (О. Куклін, О. Щербак); системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти (С. Сисоєва, Т. Поясок).

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови наукова дефініція «тренінг» розглядається як «тренування, а також спеціальний режим, навчання, виховання, тощо» [2, с. 1472]. На думку Ю. Швалба, тренінги існують для формування та розвитку особистості та її професійної компетенції або компетентності; тренінг має розглядатися як один з найважливіших засобів професійного навчання [15, с. 42–45]. Як наголошує Г. Ковальчук, навчальний тренінг – це запланований процес оновлення знань, формування поведінкових навичок студентів через набуття ними досвіду навчально-професійної діяльності задля ефективного виконання певної праці [14].

Наголосимо на тому, що тренінг і традиційні форми навчання мають суттєві відмінності. До прикладу, традиційне навчання більш орієнтоване на правильну відповідь і за своєю суттю є формою передачі теоретичної інформації та засвоєння знань. Натомість тренінг, насамперед, орієнтований на запитання та пошук, на розширення ціннісно-сміслової компетентності здобувачів освіти. Поділяємо позицію науковців [1] у тому, що на відміну від традиційних тренінг охоплює весь потенціал особистості: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної, ціннісно-сміслової, інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до налагодження конструктивної міжособистісної взаємодії на основі толерантності.

Нині серед інновацій сучасної вищої школи зростає популярність використання тренінгових технологій. Експериментальне використання тренінгових технологій з метою фахової підготовки й професійного самовдосконалення викладено в працях Л. Козлової, Г. Кошонько, В. Павловського, Т. Цюман ін. Про тренінгові технології, які формують ціннісну сферу, розвивають силу волі, вдосконалюють особистісні якості толерантність, цілеспрямованість, адаптують здобувачів освіти до подальшої професійної діяльності та самовдосконалюють; формують позитивне ставлення до майбутньої професії; виявляють сильні та слабкі сторони кожного здобувача освіти; вдосконалюють почуття обов'язку та відповідальність; навчають ефективним способом поведінки через мотивацію наголошує І. Підласий [11]. Зокрема автор доводить, що «процеси, пов'язані із формуванням мотивації, американські педагоги називають тренінгом, диференціюючи останній за чотирма основними напрямками: мотивації досягнень, причинних схем, особистісної причинності та внутрішньої мотивації» [11, с. 136].

Незважаючи на ґрунтовні розвідки у сфері підготовки здобувачів освіти із використанням тренінгових технологій, обґрунтування потенціалу їх використання саме під час формування емоційно-вольової стійкості та ціннісно-сміслової компетентності потребує уточнення. Цей факт було покладено в основу статті.

Метою статті є висвітлення особливостей використання тренінгових технологій під час формування емоційно-вольової стійкості та ціннісно-сміслової компетентності у здобувачів освіти у процесі професійної підготовки у ЗВО.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано методи: аналіз і синтез психолого-педагогічних джерел з проблематики апробації тренінгових технологій в освітньому процесі професійної підготовки здобувачів освіти; абстрагування, з метою визначення змістовних та специфічних ознак обґрунтованих особливостей використання тренінгових технологій в проблематиці дослідження; узагальнення і систематизація результатів аналізу, синтезу; формулювання висновків.

Результати та дискусії. Виклики сучасного суспільства та наслідки російсько-української війни беззаперечно мають вплив як загалом на систему освіти, так і особистість як науково-педагогічного працівника, так і здобувача освіти. Саме тому перед професорсько-викладацьким складом постає актуальність формування стійкості особистості до викликів, загроз та стресорів, що забезпечуватиме адекватне її функціонування, яке ми розглядаємо через формування необхідної властивості особистості – емоційно-вольової стійкості та компетентності – ціннісно-сислової. Акцентуємо увагу на тому, що саме сформована у здобувачів система цінностей є домінуючою для налагодження активної навчально-пізнавальної діяльності. З огляду на це, ціннісно-сислова компетентність, яка охоплює сформованість світогляду є профілюючою компетентністю та має вагомий вплив на формування емоційно-вольової стійкості.

Проведений аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчив, що дефініція «емоційно-вольова стійкість» розглядається у різних векторах, зокрема таких як: стресостійкість та емоційна стійкість. Розглянемо детальніше кожен із вищезазначених напрямків. До прикладу О. Петренко [5] зазначає, що проблема емоційної стійкості посідає нині одне з важливих місць у системі наук і є важливою складовою частиною вольового компонента емоційної культури особистості та готовності до майбутньої професійної діяльності. У зв'язку зі специфікою сучасних умов, у які поставлена наша країна у зв'язку із агресією росії, необхідним є ґрунтовне вивчення й цілеспрямована практична діяльність у контексті розвитку емоційної стійкості здобувачів освіти безпосередньо під час навчання у ЗВО.

Враховуючи проведений аналіз, було встановлено, що одні дослідники розглядають емоційну стійкість через прояв волі як здатність, проте поряд з тим інші – як якість або властивість особистості, що породжує двозначність розуміння дефініції. Так, на переконання Г. Лапшинської [8], емоційна стійкість – це властивість, що характеризує особистість у процесі напруженої діяльності, психологічні механізми якої, гармонійно взаємодоповнюючи, сприяють успішному досягненню поставленої мети.

З'ясовано доволі велику різноманітність визначень щодо дефініції «стресостійкість». Зокрема, Т. Дудка [3], стверджує, що стресостійкість є інтегральною властивістю цілісної особистості, яка взаємопов'язана з багаторівневою системою елементів, що представлені комплексом когнітивних, інтелектуальних, емоційних, особистісних властивостей. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують погляди Г. Мигаля та О. Протасенка, які вважають, що стресостійкість забезпечує здатність людини протистояти негативному впливу стрес-факторів, зумовлену індивідуальним комплексом вроджених та набутих психологічних і фізіологіч-

них властивостей і процесів [10, с. 249]. Поділяємо думку М. Кудінової, яка після проведеного порівняльного аналізу понять «стресостійкість» та «емоційна стійкість» робить висновок, що «емоційна стійкість» – це інтегративна якість, показниками якої є контроль над емоціями, стабільний емоційний стан та оптимальне використання резервів нервово-психічної енергії, тоді як «стресостійкість» – сукупність вроджених і набутих психологічних та фізіологічних якостей особистості [7, с. 28].

Враховуючи вищезазначене, ми вбачаємо за доцільне розглядати саме емоційно-вольову стійкість в контексті емоційної стійкості, основою яких є ціннісно-сміслова компетентність що можливо сформувати та розвинути через використання тренінгових технологій, як конкретних моделей поведінки, що забезпечать стабілізацію психоемоційного стану особистості та сприятимуть досягненню поставленої мети здобувачами освіти. Наголосимо, що «використання тренінгових технологій у педагогічному процесі дає змогу занурити учасників тренінгу в емоційне поле проблеми, тобто створити для них єдиний креативний простір. Крім того, тренінгові технології орієнтовані на узгодженість у вирішенні поставлених завдань, усіх учасників педагогічного процесу, що, у свою чергу, сприяє формуванню навичок ефективної поведінки майбутнього менеджера соціокультурної діяльності» [12, с. 70–74].

У ході вивчення означеного кола питань було встановлено, що В. Злишков та С. Лукомська [4, с. 23–24] наголошують на вагомості та потребі використання тренінгів під час професійної підготовки майбутніх фахівців. Зокрема науковці провели детальний аналіз визначення тренінгів та дослідили критерії їх ефективності та обґрунтували вагомість використання тренінгових технологій в освітньому процесі. Інтерпретація наукових поглядів відображена у таблиці 1.

Поділяємо позицію Л. Тодорова, який зазначає, що «цикл тренінгових занять повинен ґрунтуватися на принципі поступовості: кожний наступний етап має логічно впливати з попереднього. Завдяки цьому людина послідовно заглиблюється в процес усвідомлення себе, відкриваючи різні сторони власного «Я», своєї самосвідомості. У процесі занять розвиваються такі техніки самопізнання, як аналіз, зворотний зв'язок, зміст уявлень про «Я». Формою проведення занять є відома модель соціально-психологічного тренінгу, що являє собою активну форму навчання, в процесі якого учасники мають змогу емоційно пережити в індивідуальному досвіді та інтеріоризувати психологічні знання» [13, с. 79].

Щодо важливості використання тренінгових технологій у процесі формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності С. Калаур [6, с. 86–98] відзначає, що тренінг безпосередньо спрямований на розвиток соціальних установок,

Таблиця 1

**Загальні підходи до сутності тренінгових технологій
(за В. Зливковим та С. Лукомською)**

Автори	Тематика тренінгу	Ключові аспекти (критерії ефективності)
Arthur, Jr, W., Bennett, Jr, W., Edens, P. S., & Bell, S. T. (2003)	Організаційний тренінг	Ефективність тренінгу залежить від критеріїв: навчальний – скільки інформації учасник отримав на тренінгу; поведінковий – які зміни у діяльності відбулися; результативний – яка користь була отримана від участі у тренінгу
Collins, D. B., & Holton III, E. F. (2004)	Тренінг управлінського лідерства	Посттренінговий контроль здійснюється за критеріями – об'єктивно отриманих теоретичних знань, об'єктивної зміни поведінки, суб'єктивного благополуччя та загального впливу на організацію
Keith, N., & Frese, M. (2008)	Тренінг управлінських помилкок	Застосування отриманих на тренінгу знань здійснюється двома шляхами – аналогічним (як на тренінгу) та адаптивним (із врахуванням ситуації)
Taylor, P. J., Russ-Eft, D. F., & Chan, D. W. (2005)	Тренінг моделювання поведінки	Результати тренінгу позначаються на формуванні декларативних і процедурних знань, зміни атитюдів, внутрішньогруповій продуктивності і кліматі в колективі
Salas, E., Nichols, D. R., & Driskell, J. E. (2007)	Тренінг командо- утворення	Крос-тренінг (учасники команди міняються ролями для кращого розуміння ролі кожного в роботі команди); адаптаційний тренінг (учасники вчаться координувати роботу команди та ефективно спілкуватися); тренінг самокорекції (учасники оволодівають навичками розв'язання командних проблем). Критеріями ефективності тренінгу є об'єктивний (покращення роботи команди) і суб'єктивний (покращення психологічного клімату в команді)
Salas, E., DiazGranados, D., Klein, C., Burke, C. S., Stagl, K. C., Goodwin, G. F., & Halpin, S. M. (2008)	Тренінг формування мультидисциплі- нарної команди	Результати тренінгу відображаються у зміні установок, виконання діяльності та набутті знань. Для якісної організації тренінгу важливо проводити періодичний моніторинг, доцільненалагодження ефективної комунікації та якісна організаційна підтримка

сприяє поглибленню теоретичних знань, дає змогу сформувати практичні уміння, розширити досвід особистості у міжособистісному спілкуванні. Тобто, у найбільш загальному аспекті, усі види тренінгів націлені на формування й розвиток умінь, навичок ефективного спілкування. Окрім того тре-

нінги сприяють самопізнанню, мають позитивний вплив на вдосконалення навичок активного слухання, вчать аргументувати та відстоювати свою позицію, допомагають зменшити нервово-емоційне напруження, розвивають розвивають рефлексію соціальноусенситивність, вдосконалюють такі риси як толерантність та асертивність. Зокрема «цінність тренінгів виражається в тому, що вони дозволяють інтенсифікувати процес професійної підготовки майбутніх фахівців, зробити його більш ефективним за рахунок повної відповідності принципам особистісно-орієнтованого навчання. Ігровий момент занять, акценти на виконання практичних завдань сприяють мобілізації можливостей і здібностей усіх учасників тренінгу, розвитку їх навичок міжособистісної взаємодії та формуванню високого рівня готовності до розв'язання конфліктів у професійній діяльності» [6, с. 96].

Поряд з тим, відзначимо, що особливої уваги заслуговує авторський психолого-педагогічний тренінг наших колег, Г. Мешко та О. Мешко [9], який розрахований на 10 групових занять загальним обсягом 40–50 годин та спрямований на реалізацію таких основних завдань діяльності групи як-от:

- формування рефлексії, вміння розпізнавати свій емоційний стан, мотиви поведінки, наслідки вчинків;
- розвиток адекватної самооцінки;
- позитивне сприймання себе і прийняття себе, своїх достоїнств і недоліків, усвідомлення власної цінності й унікальності, своїх здібностей і можливостей, формування позитивної Я-концепції, асертивної поведінки;
- профілактику соціально і професійно небажаних якостей, деформацій, деструктивних змін особистості;
- формування саногенного мислення;
- активізацію психологічних механізмів саморегуляції, навчання основам саморегуляції;
- розвиток готовності до самозмін, саморозвитку, самореалізації у сфері професійної діяльності;
- формування індивідуального стилю педагогічного спілкування;
- формування стресостійкості як уміння знаходити власні ресурси у складних ситуаціях [9, с. 330–335].

Встановлено, що така авторська тренінгова програма стосується методичних та практичних аспектів формування емоційно-вольової стійкості та ціннісно-сислової компетентності у здобувачів освіти.

Підсумовуючи варто наголосити на тому, що на нашу думку використання тренінгових технологій під час професійної підготовки здобувачів освіти різних спеціальностей із метою формування емоційно-вольової стійкості забезпечить високий рівень готовності фахівців до подальшої діяльності, вдосконалив показники ціннісно-сислової компетентності

саме через розгляд та опрацювання моделей практичної поведінки, що є наближеними до реальних професійних обов'язків здобувачів освіти, які навчаються за конкретною освітньою програмою у ЗВО.

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, теоретико-методологічний аналіз потенціалу тренінгових технологій обґрунтовує доцільність та актуальність їх використання під час формування емоційно-вольової стійкості та ціннісно-смыслові компетентності здобувачів освіти, як провідних властивостей особистості.

Перспективами подальшого дослідження окресленої проблематики виступає аналіз практичних аспектів формування емоційно-вольової стійкості на основі використання тренінгових технологій відповідно до специфіки майбутньої діяльності здобувачів освіти, які здобувають освіту навчаючись у магістратурі за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Література

1. Бевз Г. М. Основні положення щодо проведення тренінгів / Г. М. Бевз, О. П. Главник. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/598/> (дата звернення: 15.06.2024).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.; з дод., допов. та CD. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. С. 1472.
3. Дудка Т. М. Психологічні особливості стресостійкості особистості. URL: <http://kspodn.onu.edu.ua/index.php/kunena/sektsiya-3-fenomeni-psikhologichnogozdorovya-ta-ortobiozu-lyudini-psikhohistorichnijvimir/203-psikhologichni-osoblivosti-stresostijkostiosobistosti> (дата звернення: 17.06.2024)
4. Зливков В. Л., Лукомська С. О. Сучасні тренінгові технології розвитку особистості в освіті. Київ, 2022. 184 с.
5. Інноватика у вихованні: збірник наук. праць. Вип. 7. Том 2 / упоряд. О. Б. Петренко. Рівне : РДГУ, 2018. 268 с.
6. Калаур С. М. Використання тренінгових технологій у процесі формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2017. Вип. 5 (1). С. 86–98.
7. Кудінова М. С. Порівняльний аналіз понять «стресостійкість» та «емоційна стійкість». *Теорія і практика сучасної психології*. 2016. № 1. С. 22–28.
8. Лапшинська Г. Вікові особливості емоційної стійкості учнів. URL: <http://enp.ur.pri.edu.ua/handle/123456789/6822> (дата звернення: 14.06.2024).
9. Мешко Г. М., Мешко О. І. Психолого-педагогічний тренінг як засіб гармонізації особистості майбутнього вчителя. *Освіта регіону*. 2013. № 3 (33). С. 330–335.
10. Мигаль Г. В., Протасенко О. Ф. Стресостійкість людини-оператора. Методи підвищення стресостійкості. URL: <https://docplayer.net/30299844-Stresostiykistylyudini-operatora-metodi-pidvishchennya-stresostiykosti> (дата звернення: 17.06.2024).
11. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 616 с.
12. Сорока О. В. Тренінгові технології у підготовці майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20 травня 2022 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 70–74.

13. Тодорів Л. Д. Рефлексивні складові самосвідомості та їх розвиток в умовах занять з елементами тренінгу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. № 2 (3). С. 79–86.
14. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін: [навч. посіб.] / Г. О. Ковальчук, Н. Ю. Бутенко, М. В. Артюшина та ін. Київ: КНЕУ, 2006. 320 с.
15. Швалб Ю. М. Задачний підхід до побудови посібника тренінгу у ВУЗі. *Психологічні тренінгові технології у правоохоронній діяльності: науково-методичні та організаційно-практичні проблеми впровадження і використання, перспективи розвитку*: матер. міжнар. наук.-практ. конф., (м. Донецьк, 27-28 травня 2005 року). Донецьк : ДЮІ, 2005. С. 42–45.

References

1. Bevz, H. M. (2005). Osnovni polozhennia shchodo provedennia treninhiv [Basic provisions for conducting trainings]. Retrieved from <https://osvita.ua/school/method/technol/598/> [in Ukrainian].
2. Busel, V. T. (Eds.). (2007). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
3. Dudka, T. M. (2017). Psykholohichni osoblyvosti stresostiikosti osobystosti [Psychological features of personality stress resistance]. Retrieved from <http://kspodn.onu.edu.ua/index.php/kunena/seksiya-3-fenomeni-psykholohichnogozdorov-ya-ta-ortobiozu-lyudini-psykhoistorichnijimiri/203-psykholohichni-osoblyvosti-stresostijkostiosobistosti/> [in Ukrainian].
4. Zlyvkov, V. L. & Lukomska, S. O. (2022). Suchasni treninhovi tekhnolohii rozvytku osobystosti v osviti [Modern training technologies for personal development in education]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Petrenko, O. B. (Eds.). (2018). Innovatyka u vykhovanni: zbirnyk nauk [Innovation in education: a collection of scientific papers]. 7, 2. Rivne: RDHU [in Ukrainian].
6. Kalaur, S. M. (2017). Vykorystannia treninhovykh tekhnolohii u protsesi formuvannia gotovnosti maibutnix fakhivtsiv sotsialnoi sfery do rozv'iazannia konfliktiv u profesiinii diialnosti [The use of training technologies in the process of forming the readiness of future social workers to resolve conflicts in their professional activities]. *Profesiinaosvita: metodolohiia, teoriatatekhnolohii – Professional education: methodology, theory and technology*. 5 (1), 86–98 [in Ukrainian].
7. Kudinova, M. S. (2016). Porivnialnyi analiz poniat «stresostiikist» ta «emotsiinastiikist» [Comparative analysis of the concepts of «stress resistance» and «emotional stability»]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii – Theory and practice of modern psychology*. 1, 22–28 [in Ukrainian].
8. Lapshynska, H. (2014). Vikovi osoblyvosti emotsiinoi stiikosti uchniiv [Age peculiarities of students' emotional stability]. Retrieved from <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/6822> [in Ukrainian].
9. Meshko, H. M. & Meshko, O. I. (2013). Psykholohopedahohichni treninh yak zasib harmonizatsii osobystosti maibutnoho vchytelia [Psycho-pedagogical training as a means of harmonizing the personality of a future teacher]. *Osvita rehionu – Education of the region*. 3 (33), 330–335 [in Ukrainian].
10. Myhal, H. V. & Protasenko, O. F. (2008). Stresostiikist liudyny-operatora. Metody pidvyshchenni astresostiikosti [Stress resistance of human operators. Methods of increasing stress resistance]. Retrieved from <http://dspace.library.khai.edu/xmlui/handle/123456789/4471> [in Ukrainian].
11. Pidlasii, I. P. (2004). Praktychna pedahohika abo try tekhnolohii: interaktyvnyi pidruchnyk dlia pedahohiv rynkovoi systemy osvity [Practical pedagogy or three

technologies: an interactive textbook for teachers of the market education system]. Kyiv: Vydavnychi Dim «Slovo» [in Ukrainian].

12. Soroka, O. V. (2022). *Treninhovi tekhnologii u pidhotovtsi maibutnikh menedzheriv sotsiokulturnoi diialnosti* [Training Technologies in the Training of Future Managers of Socio-Cultural Activities]. *Innovatsii v osviti: realii ta perspektvy yrozvytku: materialy III Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii – Innovations in Education: Realities and Prospects for Development: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference* (pp. 70–74). Ternopil: ZUNU [in Ukrainian].

13. Todoriv, L. D. (2003). *Refleksyvni skladovi samosvidomosti tayikh rozvytok v umovakh zaniat z elementamy treninhu* [Reflective components of self-consciousness and their development in the classroom with elements of training]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical psychology and social work*. 2 (3), 79–86 [in Ukrainian].

14. Kovalchuk, H. O., Butenko, N. Yu. & Artiushnatain, M. V. (2006). *Treninhovi tekhnologii navchannia z ekonomichnykh dystsyplin: navch. posib.* [Training technologies of teaching in economic disciplines: a textbook]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

15. Shvalb, Yu. M. (2005). *Zadachnyi pidkhid do pobudovy posibnyka treninhu u VUZI* [A task-based approach to building a training manual at a university]. *Psykholohichni treninhovi tekhnologii u pravookhoronni diialnosti: naukovo-metodychni ta orhanizatsiynopraktychni problemy vprovadzhennia i vykorystannia, perspektivy rozvytku: mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Psychological Training Technologies in Law Enforcement: Scientific, Methodological, Organizational and Practical Problems of Implementation and Use, Prospects for Development: Materials of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 42–45). Donetsk: DYU [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Виклики сьогодення разом із загрозами російсько-української війни характеризуються непередбачливістю та насиченістю стресорів, що впливають на всі сфери життя. Не є виключенням й освітня галузь, яка має змінити підходи до організації професійної підготовки здобувачів освіти. Майбутні фахівці повинні бути готовими до усіх перешкод та викликів сьогодення, а найголовніше вміти ефективно продовжувати професійну діяльність. Дана стаття присвячена розгляду процесу формування емоційно-вольової стійкості як провідної властивості особистості та вдосконалення ціннісно-сислової компетентності, що забезпечує здатність особистості протистояти різним видам стресів, стабілізувати власний психо-емоційний стан та ефективно виконувати діяльність у межах компетентності.

У статті проводиться ґрунтовний теоретико-методичний аналіз дефініції «емоційно-вольова стійкість» через порівняння двох основних взаємодоповнюючих визначень «емоційна стійкість» та «стресостійкість», що лежать у її основі. Враховуючи особливості формування емоційно-вольової стійкості, а саме важливість включення освітнього середовища із розлядом можливих патернів поведінки обумовлюють зміни щодо усталених традиційних методів викладання у закладах вищої освіти.

Задля підвищення рівня освітнього процесу та вдосконалення професійної підготовки здобувачів освіти вважаємо доцільним використання потенціалу тренінгових технологій як потужного інструменту щодо формування емоційно-вольової стійкості та ціннісно-сислової компетентності майбутніх фахівців. Тренінгові технології у нашому дослідженні розглядаємо як вагомий засіб у формуванні прак-

тичних умінь, вдосконаленні соціальних установок й особистісного досвіду, поглибленні теоретичних знань в галузі ефективного міжособистісного спілкування. Використання потенціалу тренінгових технологій щодо формування емоційно-вольової стійкості та цінісно-сислової компетентності у здобувачів освіти вважаємо необхідною складовою освітнього процесу сучасного закладу вищої освіти. виходимо з тих міркувань, що тренінги сприяють більш ефективному навчанню, допомагають створити мотивуюче та стимулююче освітнє середовище, в якому студенти можуть розвинути свої особистісні та професійності якості, вдосконалити ціннісно-сисловою компетентність, а також матимуть змогу сформува-ти необхідні практичні навички відповідно до різних стресів, що поставатимуть перед ними у майбутній діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, здобувачі освіти, освітній процес, тренінгові технології, емоційно-вольова стійкість, стресостійкість, ціннісно-сислова компетентність, толерантність.